

Politikai
röpiratok.

189.

189
1736

1

J E L E N T É S
A PÁRIZSI 1878. ÉVI NEMZETKÖZI EGÉSZSÉGÜGYI ÉS
ORVOSTÖRVÉNYSZÉKI
CONGRESSUSOKRÓL

TEKINTETTEL SAJÁT VISZONYAINKRA

ELŐTERJESZTI

Csatári

C S A T Á R I G R Ó S Z L A J O S T R.

KÖZEGÉSZSÉGI TANÁCSOS, A M. K. ÁLLAMVASUTAK IGAZGATÓ FŐORVOSA,
A PÁRIZSI NEMZETKÖZI EGÉSZSÉGÜGYI ÉS ORVOSTÖRVÉNYSZÉKI CONGRES-
SUSOK VOLT ALELNÖKE.

(Előadott a budapesti kir. orvosgyűlés 1878. évi october 26-ikán
tartott ülésében.)

4.

BUDAPEST,
NYOMATOTT KHÖR ÉS WEIN KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1878.

L15732/90147

DE BALLACI GEZA

MÉLTÓSÁGOS

TOLNAY LAJOS

M. K. MINISTÉRI TANÁCSOS ÚRNAK
A M. K. ÁLLAMVASUTAK IGAZGATÓJÁNAK
A CS. VASKORONAREND LOVAGJÁNAK
A FRANCZIA BECSÜLETREND TISZTJÉNEK

A párizsi nemzetközi egészségügyi congressus folyó év augustus 1-től 10-ig, az orvostörvényszéki pedig augustus 12-dikétől 14-ig működött.

Mindkettő a közegészségügyet és igazságszolgáltatást érdeklő fontos tárgyalásokkal foglalkozott, melyek folytán igen hasznos és tanulságos megállapodások jöttek létre, melyeket úgy, mint az említett congressusok lefolyását a hazai orvosi és nemorvosi közönséggel megismertetni annál inkább tartom czélszerűnek, mert a szó teljes értelmében nemzetközi tárgyalások minden, a közmíveltségre igényt tartó nemzetet egyaránt érdekelnek, s mert épen a közegészségügy körül tett intézkedéseink, nevezetesen egészségügyi törvényünk, melyeket a külföld franczia nyelven közzétett műveimből és előadásaimból ismer, a nemzetközi congressusok osztatlan méltánylatát vívták ki.

A két nemzetközi congressus által tárgyalt kérdések különmeműek levén, mindkettőről külön két fejezetben szólандók.

I.

A nemzetközi egészségügyi congressus.

Tagjainak nagy száma: — 1160 —, a világ minden részéből egybesereglett szakértők közreműködése s az általa tárgyalás alá vett közhasznú kérdések nagy fontossága e tudományos gyülekezetet oly tekintélylyel ru-

házták fel, minővel a számos párizsi congressusok egyike sem birt.

A francia kormány pártfogása alatt álván, a congressus kiválóbb tagjai s különösen a kormányok, hatóságok, tudományos egyletek és nagy iparvállalatok küldötteik a francia kabinet, különösen pedig *Teisserenc de Bort* kereskedelmi és *Bardoux* közoktatási miniszterek által soknemű kitüntetésben részesültek; azon szívélyesség pedig, melyet a congressus intéző bizottsága nevezetesen: *Gubler, Devergie, Fauvel, Lacassagne, Liouville, Gallard, Perrin, Martin* és sok más ügyfelek tanusítottak, felüláll minden dicséreten.

A francia mindenkit méltányok, ki valami üdvöset, hasznost vagy czélszerűt hoz létre; a tudományt még esküdt ellenében is tiszteli; tárgyilagosan ítél meg mindent valódi becse szerint; nincsenek sem mondva csinált tudósai, sem pedig szabadalmazott tekintélyei; az ugyanazon szakmában működők nem táplálnak egymás iránt kicsinyes féltékenységet és szívesen közreműködnek egymással a közös cél elérésére; a czéhrendszer nem divatozik ott a karoknál és testületeknél, s mindenki tárt karokkal fogadtatik, ki a tudomány haladását előbbre vinni képes.

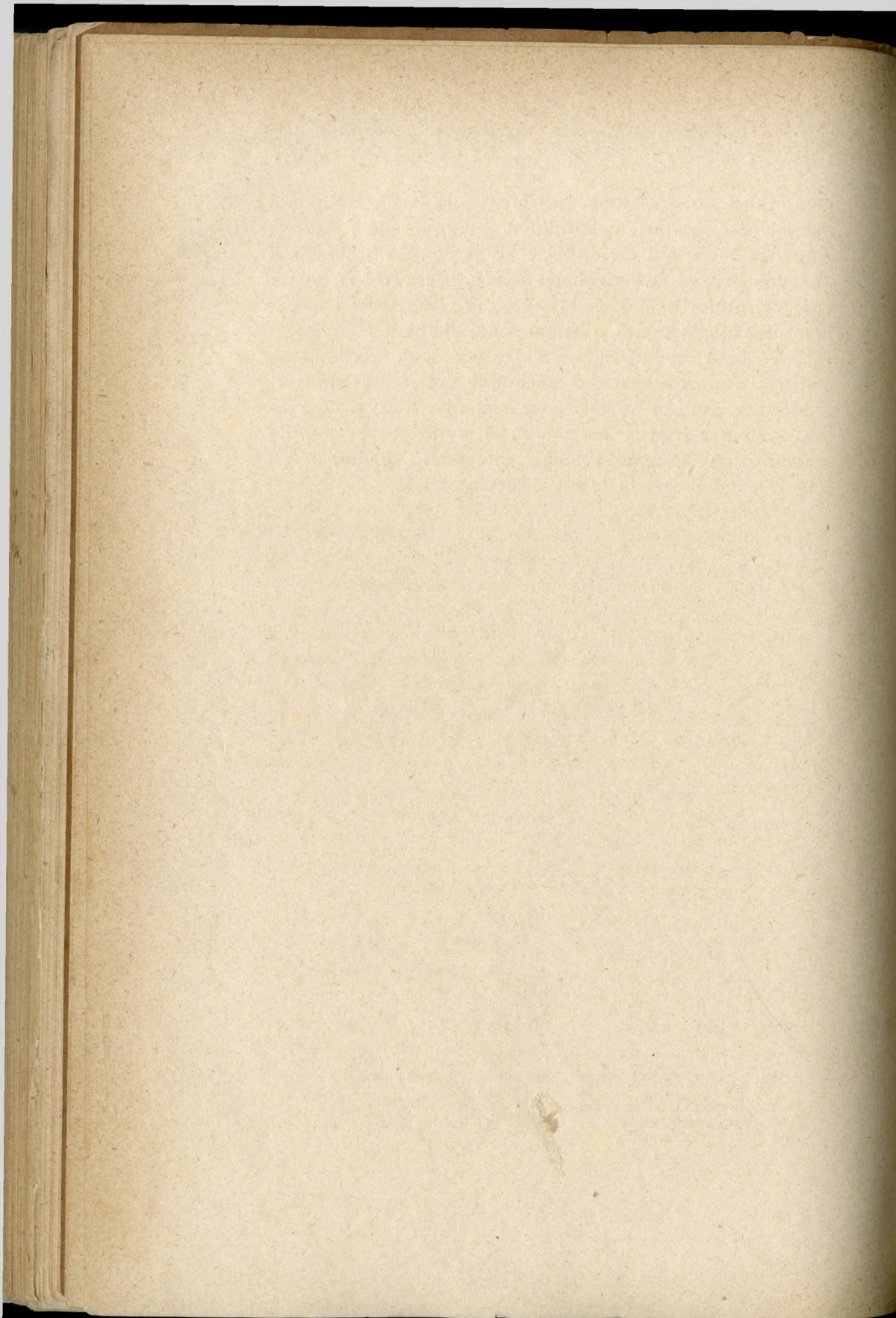
Az európai kormányok és orvosi társulatok nagy része a congressuson küldöttek által volt képviselve, s valóban sajnos, hogy a magyar kormány, az országos közegészségi tanács s a budabesti kir. orvosegylet küldöttei hiányoztak.

Budapest főváros hatóságaé. s a magyar kir. államvasutak igazgatójaé az érdem, hogy a magyar nemzetiség is képviselve volt hivatalos küldöttek, t. i. Patrubány tudor tisztii főorvos és csekélységem által.

Már pedig azon számos előitéletek, melyekkel a külföld hazai közművelődésünk és tudományos fejlődésünk irányában viseltetett, s melyek számos elleneink által oly szívesen tápláltattak, főleg annak következtében indultak enyészetnek, hogy részint a fővárosban tartott

nemzetközi congressusok, részint pedig szakértőinknek megjelenése folytán a külföldön, meggyőződést szerzett magának mindenki arról, hogy mi is nemcsak haladunk a tudomány és közmívelődés terén, de arról is, hogy vannak intézményeink, melyek a legmíveltebb európai nemzeteknek is minta gyanánt szolgálhatnak.

E rövid bevezetés után áttérek ama kérdésekre, melyek a nemzetközi egészségügyi congressusban tárgyalattak. Az idő és hely nem engedik, hogy a tárgyalások minden egyes mozzanatáról említést tegyek, de szabadjon ama reményemnek kifejezést adnom, hogy jelentésem hű vázlata leend a történeteknek.

c) A hólyagos himlő a vidéken, hol az oltás nem gyakoroltatik oly rendszeren és buzgóan mint Párisban, számtalan áldozatokat kíván.

A congressus szükségesnek tartja a kötelező oltás behozatalát.

d) Egyik oka a gyermekkori nagy halandóságnak azon félszeg intézkedés, mely szerint a szül- és kórházakban a szülők csak 9 napig ápoltatnak és saját lakukban nem képesek maguknak és kisdedeiknek a kellő táplálékot megszerezni; ennek következménye az utóbbiaknak elhalása.

A congressus szükségesnek véli a szülők számára szolgáló ágyak számát szaporítani, hogy így a szülők addig élvezhessék az okszerű ápolás adományait, míg teljes erőben hagyhatják el csecsemőikkel együtt az intézetet.

e) Nem került el a congressus figyelmét azon körülmény sem, hogy a legnagyobb halandóság az úgynevezett törvénytelen gyermekek között észlelhető. Ennek oka Frankhonban az, hogy az apaság kutatása — *recherche de la paternité* — tiltva lévén, a megesezt nő gyermekéről senki se gondoskodik, mi gyermekgyilkolásra, vagy a kisdednek kellő ápolás hiányában elhalására ad okot.

A lelenzházakat nem tartja a congressus alkalmas eszközöknek a halandóság megakadályozására, mert ha egyes esetekben megmenének is az újdonszülött életét, egészben véve a lelenzházakban ápolat kisdedek között mindenütt és mindenkor oly rendkívül nagy volt a halandóság, hogy azoknak visszaállítása a kitűzött céllal merőben ellenkeznék.

Ellenben kívánatosnak tartja a congressus *a code Napoleon* azon határozatainak megváltoztatását, melyek szerint az apaság kutatása tilos, hogy így a világrahozott kisdedről az apa is tartozzék gondoskodni.

A congressus nézeteivel ellenkező véleményt nyilvánított a londoni metropolitan free hospital főorvosa, Drysdale, tudor s azt a következő határozatban kívánta felvételni:

„A népnek törekvése gyorsabban növekedni, mint a létezésére megkívántató eszközöknek; ugyan azért az emberek szaporodását illetőleg a születések számát oly módon kell szabályozni,

hogy a gyermekek ne váljanak terhére sem a szülőknek sem a társadalomnak.“

„A népnek e törekvése esztelen, veszélyes és embertelen, ellenkezik a társadalomnak s különösen a szegény sorsuaknak érdekeivel, kiknek gyermekeik, ha nem is a kora halálnak, de minden esetre a nyomornak vannak kitéve, ezt pedig előidézni, erkölcstelenség.“

„A közvéleménynek meg kell bélyegezni azon szülőket, kik túlságosan számos gyermekeket nemzenek s különösen azon anyákat, kik csecsemőiket nem saját maguk szoptatják.“

Az angol excentricman a határozati javaslata nem talált viszhangra.

Ellenben nagy tetszésre adtak okot a magyar egészségügyi törvénynek mindazon cikkei, melyek a kisdedek és gyermekek oltalmazására vonatkoznak és általam ismertetve lettek.

A congressus nagy elismeréssel volt a magyar törvényhozás iránt és Crocq tanár, belga senator különös megelégedését fejezte ki a kötelező oltás behozatala miatt.

2-ik kérdés. A folyó vizek fertőzése, az ipar terményei és a csatornák tartalma által, s a fertőzés káros következményeinek meggátolása.

A előkészítő bizottságban részt vettek: Bouley, Cornil, Durand-Claye, Guéneau de Mussy, Lauth, Mille, Milley, Orsay, Proust, Schloesing, Vauthier.

Előadók gyanánt működtek: Schloesing, Durand-Claye és Proust.

A folyó vizek fertőzése és annak megakadályozása, úgy, mint a csatornák vizének földtermékenyítő czélokra felhasználása Europa és Amerika minden nagy városának hatóságait élénken foglalkoztatja.

Angolhonban a local government board 1875-ben megbízta Rawlison, Clare Sevel Read és Smith úrat, hogy jelentést tegyenek arról, miképen használatnak fel a csatornák tartalmai Angolhonban; a bizottság 1876. év július havában adta elő jelentését.

Frankhonban 1874-ben a kormány Tisserand, Hardy, Bou-

ley és Schloesing urakat bízta meg azon kérdésnek tanulmányozásával, miképen lehet a Szajna fertőzését megakadályozni, vagy legalább kisebb mértékre leszállítani?

Berlinben 1870-től 1876-ig Virchow és Reich urak által igen nevezetes közlemények jelentek meg, melyek Berlinnek közegészségi intézkedéseit s különösen a folyó víznek fertőtlenítését tárgyalják.

Nagy szabású munkákat tettek e tárgyra vonatkozólag: Duchateau és Mailliet: Reims-ban; Mans, Derote és Van Mierle: Belgiumban; Hobrecht: Berlinben; Dunkelberg és Ventrapp: Némethonban; Burgli és Ziegler: Zürichben; Peruzzi és Roster Florenczben.

A nagy városok legnagyobb része a folyók mentében keletkezvén azon czélból, hogy azok üdítő vizét úgy a közlekedés, mint a tisztaság és kényelem érdekében felhasználják, gyors növekedésük által maguk váltak a folyó vizek fertőzőivé; az öbledékek és szilárd hulladékok, melyek a régibb időkben az udvarokon vagy utakon rohadtak, most nagy mennyiségben vándorolnak a csatornákon keresztül a folyókba, melyek ily módon annál nagyobb mérvben tisztátlanítatnak, mentül nagyobb gond fordítatik a köztisztaságra. Az első haladás, mely a fertőzés megakadályozására nézve tért foglalt, abban mutatkozott, hogy a nagy városokban nagy gyűjtő csatornák építettek és így eleje vétetett annak, hogy a folyó egész hosszúságában a nagy városok területén levő számos kis csatornák tartalma által fertőztessék. Páris, London, Berlin, Brüssel részint befejezték az illető munkálatokat, részint pedig annak befejezéséhez közel állanak; a gyűjtőcsatornák azonban csak a nagy város területén biztosítják a folyam tisztaságát, de annál inkább járúlnak a folyam alantabb fekvő részeinek fertőzéséhez.

A csatornák tartalma által való fertőzés ellen alkalmazott eszközök a következők: a) erőműviek: lerakás, szűrlés; b) vegyszeriek: különböző lecsapó szerek használata; c) természetesek: tisztítás a talaj által és földművelési czélokra felhasználás.

Mindezek közt úgy az elmélet mint gyakorlat tanuságai szerint a legutóbb említett természetes eszközök azok, melyek által a czél legbiztosabban eléretik,

A talaj legbiztosabban fertőzteleníti a szerves anyagokkal telt vizeket; ennek legvilágosabb bizonyítékául szolgálnak azon kristálytisza forrásvizek, melyek eredetüket a növényi és állati hulladékokkal fertőzött és a felületről származó vizeknek köszönik. Mi tisztította meg e vizeket a föld belsejében? Maga a talaj.

Frankland tudor rendszere szerint biztosan meg lehet határozni a talajnak tisztítási képességét, s ehhez arányítva az angol gazdák már előre voltak képesek meghatározni, mennyi talajt kelljen bizonyos mennyiségű csatornavíznek megtisztítására fordítaniok.

A földnek trágyázására vagy is inkább öntözésére fordított csatornavíz mindenütt rendkívüli termékenységet idéz elő.

Páris csatornáinak Gennevilliers-be vezetett vizei ennek pár földjét néhány év alatt paradicsommá változtatták, és most már előmunkálatok tételnek, hogy még nagyobb területek használtassanak fel a csatornavíz megszürésére.

Berlinben 1800 lóerejű gépekkel emeltetik a csatorna vize és 3,000 hektar föld termékenyítésére fordítatják.

Danzig, Frankfurt, Freiburg hasonló intézkedéseket léptetnek életbe, s már Mille vezérfelügyelővel egyetemben Budapest magyar főváros számára is készültek tervek, melyek kivitele folytán az e fővárossal határos homokos területek a csatornavíz odavezetése által termékenyekké fognak tételni.

Némelyek kételyeket támasztottak az iránt, vajjon a termékenyítésre fordított csatornavíz nem fog-e betegségek kútforrásává válni? Az Angolhonban és másutt is tett tapasztalatok minden kétségen felül helyezték, hogy a kételyek, illetőleg aggodalmak e tekintetben semmi által sincsenek indokolva.

Ezek után a congressus következőkben adja elő a fennforgó tárgyban megállapított véleményét:

Sem egyeseknek sem városoknak nincs megengedve a folyó vizeket tekinteni azon szállító eszközöknek, melyeken akár az emberektől akár az iparműveletekből származó hulladékok eltávolíthatók. Úgy a tudomány mint a természet elég módot nyujtanak a folyó vizek tisztántartására és azoknak megszabadítására az erjedő anyagoktól, egyszersmind pedig lehetővé tételik, hogy kopár s haszonnélküli földek a csatornavíz okszerű felhasználása mellett terményekké

és hasznosakká váljanak. Ily módon a folyamok kellő tisztaságának fenntartása úgy a hatóságok mint az iparüzők számára kellő s kivihető módon van biztosítva.

Mielőtt jelentésemet e kérdést illetőleg befejezném, megjegyzem, miszerint Angolhonban a sewage utilisation act, public health act, Thames navigation és Thames conservancy act intézkedtek a folyó vizek s különösen a Themse bemocskolása ellen; azonban kimerítőleg az ügyet csak az 1876 augusztus 15-diki „The rivers pollution prevention act“ szabályozta. E törvény világosan megtiltja, hogy a folyó vizekbe a csatornáknak akár szilárd akár folyékony tartalma, úgyszintén a gyárak és bányák hulladékaik bevezetessenek; a „local government board“ ellenőrzése alatt álló egészségügyi tisztviselők, pedig tartoznak a tapasztalt visszaélésekről a hatóságot értesíteni, s ezeknek tanúskodása bizonyító erővel bír; a visszaélések megszüntetetteknek s a vétséget elkövető 1000 forintig büntetetik.

Belgiumban és Németonban szintén rendeletek által van biztosítva a folyók tisztasága.

Törvényhozásunk az 1876. XIV. tvcz. 10. §-ban egy sorban foglalta össze a kimerítőbb és részletesebb törvényt igénylő fontos ügynek szabályozását, midőn kimondja, hogy:

„Mindannak eltávolítása, mi a léghőrt, talajt és vizet tisztátlanná teszi, kényszer útján is eszközölhető.

Azonban mindenki tudja, hogy a Duna vize még a főváros területén is a legnagyobb mértékben fertőztetik, mindennemű hulladékok s a csatornák tartalma által, s mindaddig, míg Budapest fővárosa nem végzi be csatornázási munkálatait, mindaddig míg a csatornavíz a nemzetközi congressus által czélszerűnek talált módon nem fog a föld termékenyítésére felhasználtni: nem számíthat arra, hogy az egészséges helyek közé soroztassék s halálozási aránya kedvezőbbé váljék.

3-dik kérdés. A romlott és hamisított tápszerekről.

E kérdés két részre oszlott ú. m.:

a) Melyek azon gyakorlati eszközök, melyeknek alkalmazása folytán a nagy városokban és vidéken a vágószekekben árult húsnak jó minőségéről meggyőződést lehet szerezni.

b) Melyek azon festanyagok, melyeknek használata tápszerek és italok színtítésére veszélyessé válhatik az egészségre?

E kérdések előzetes kidolgozásával Baudrimont, Béclard, Bouchardat, Bouley, Coulier, Delpech, Gautier, Nocard, Reynal, Roux, Trasbot és Trélat bizottak meg.

Előadók gyanánt: Bouchardat, Gautier, Bouley és Nocard működtek.

Szerintük azon nemzetek, melyet legtöbb húst fogyasztanak egyszersmind a legerősebbek és legmunkaképesebbek; s ha az angol munkást méltán tekintik olyannak, ki a legtöbb munkærőt képes kifejteni, ezt kizárólag a nagy mennyiségben fogyasztott húsnak tekintheti.

Angolhonban évenként 82 kilogramm húst fogyaszt egy lakos míg Frankhonban alig 25-öt.

Legelőbb is meg kell állapítani, melyek azon húsnemek, melyet a táplálkozásra nem alkalmasak?

Előadók szerint a következők:

1. Mindazok, melyek az emberre átvihető betegségekben szenvedő állatoktól erednek.

2. Mindazok, melyek oly betegségekben szenvedő állatoktól származnak, melyek folytán az izomszövet a tápérték hátrányára kóros változást szenved, s nagy gyorsasággal rohadásnak indul.

3. Az aggkor, baleset vagy betegség folytán kimúlt állatok húsa.

4. Az egészséges állatoktól származó hús, mely a légköri befolyások folytán tetemes változást szenvedett.

5. Öreg, elsoványodott, s vagy terhes munka, vagy szoptatás foiytán kimerült állatok húsa, mely nem bír kellő tápértékkel.

A trichinosis előadók szerint Frankhonban mindeddig soha sem fordult elő, mit annak tulajdonítanak, hogy a francia nyers húst soha sem eszik, míg ellenben a németek sok nyers disznóhúst fogyasztanak.

A lóhús élvezete Párisban nagy mértékben el van terjedve, 1876-ban 9271 darab, Páris ostroma alkalmával pedig 65,000 ló fogyasztatott el.

A lovak levágatása a legszigorúbb orvosrendőri felügyelet

alatt gyakoroltatván, mind eddig a lóhús élvezete betegségekre nem adott okot.

Legalkalmasabb eszközöknek tartja a congressus a hússal való kereskedésből származó visszaélések és veszélyek elhárítására, *minden városban és községben nyilvános vágóhidak kötelező felállítását s általános megtiltását annak, hogy ezeken kívül bárhol is állatoz levágattathassanak, továbbá a hússzemlének mindenütt szakértelemmel bíró állatorvosok által gyakorlatát, kik az elfogyasztandó állatot úgy életében, mint annak húsát a levágatás után megvizsgálják, s az élvezetre alkalmatlanoknak megsemmisítéséről a rendőrség közbenjöttével gondoskodnak.*

A tárgyalások alkalmával meg lett említve, hogy Párisban gyakran fordultak elő esetek, midőn döglött állatok húsa csempésztetett be s árúlatott kikiáltás útján — à la criée — azonban az ily üzelmeknek a rendőrség csakhamar véget vetett.

Budapesten hasonló veszélynek vagyunk kitéve a kőbányai hizlalókban megdöglött sertéseknek folytonosan gyakorolt becsempészése által. Ezen nem lehet más módon segíteni, mint hogy az ily állatoknak iparczélokra, mint szappangyártásra felhasználása egy vállalkozónak engedtessek meg, ki személyesen és vagyonával felelőssé tétethetik minden visszaélést illetőleg, míg ha a döglött állatok megvásárlása körül verseny lép előtérbe, a versenyzők a döglött állatok húsának és zsírájának a városba juttatása által fognak a közönség egészségének veszélyeztetésével nyereséghez jutni.

A kérdés második részére, t. i. az ártalmas festanyagok meghatározására és kiküszöbölésére nézve előadók szerint a veres borok színesítésére, vagy utánzására: fuchsin, carmin, sambucus niger, phytolacca decandra, althaea rosa és nigra, s indigocarmin használatnak.

Ezek között a fuchsin határozottan ártalmas és veszélyes; miután azonban a borok színesítése általánosán azon okból történik, hogy mentül több vízzel vegyíttethessenek és így minden esetre csalás czéloztatik a boroknak mesterséges festése akár ártalmas akár ártalmatlan anyagokkal nem lenne megtürendő.

Ez alkalommal a congressus a műborokra nézve is nyilatkozott, s határozata a következő:

a) *A veres boroknak mesterséges színczése vagy pedig fehér boroknak átváltoztatása veres borokká oly idegen festanyagok által, melyek a szőlőben nem találhatók: kárhuzatos csalásnak tekintendő úgy erkölcsi mint közegészségi szempontból.*

b) *Utánzott borok gyártása nem tekinthető csalásnak, ha az eladott folyadék a gyárnak valódi helyét és címét viseli.*

A magyar törvényhozásnak azon bölcs intézkedése, mely szerint az 1876 XIV. tvcz. 13. §-ban a hússzemlérről törvény útján gondoskodott, általános elismerésre talált.

4-dik kérdés. A szegény sorsuak lakásairól.

E kérdésnek, nevezetesen pedig a munkáslakások és munkásvárosok czélszerűségének, továbbá a nagy városokban szervezendő munkáslakhelyek berendezésének tárgyalására: Bourneville, Brouardel, Dumoustier, de Fredilly, Hudelo, Koechlin-Schwarz, Le Roux, Ménier, du Mesnil és E. Trélat urak lettek kiküldve,

Előadók gyanánt: E. Trélat és du Mesnil működtek.

Legelőbb is tisztában kell lenni az iránt, mit kelljen munkásváros elnevezése alatt érteni? A munkásváros számos, takarékosan épült, egészséges és egymástól független lakházaknak összege, melyek lakóiktól takarékosági úton könnyen megszerezhetők.

A mühlhauseni egylet, mely ily városok építése czéljából alakult 1877. év június havában már 948 háznak volt birtokában.

Azon elvek, melyeket az egylet a munkásvárosok építése alkalmával követett, a következők:

a) Építési tőkét azon előre megszabott föltétel alatt gyűjtötte, hogy annak 4 száztólinaál soha sem szabad többet jövedelmezni. A nagy vállalatok maguk gyűjtven a szükséges tőkét, e nagylelkű határozatuk által már előre biztosították az olcsó lakás, s az egyes házak megszerzésének lehetőségét.

b) Az új lakásoknak, minden haszontalan kísérletek mellőzésével a legtakarékosabban s az egészségügyi feltételeknek megfelelőleg kell építtetniök.

c) A társaság kedvezményekben akarván részesíteni azon munkásokat, kik házaikat megszerezni s azok árát részletfizetések útján törleszteni kívánják, könnyen teljesíthető feltételeket

szabott. Ily módon egy 3000 frank értékű munkásházért a megszerző munkás havonként 20 frank = 8 forint o. é. lakbért és részletfizetést fizet, s 13 év 5 hó után a ház tulajdonát képezi.

A congressus azon véleményben van, *hogy az ily munkás-városok keletkezését és szervezését minden kitelhető módon, sőt az államnak segítségével mellett is elő kell mozdítani*, mert ennek előmozdítása a rendezett társadalomnak legnagyobb érdekében áll, úgy közegészségi mint közerkölcsiségi szempontból.

Nem kerülték el a congressus figyelmét azon hiányok, melyekben a munkásoknak bérelt lakhelyeik szenvednek.

Benső meglepéssel tapasztaltam a tanácskozmányok menetéből, hogy ezekre nézve Budapest fővárosa statisztikai hivatala jeles igazgatójának, Körösi József úrnak 1877-ben megjelent munkálata minden egyebek felett irányadónak ismertetett el. Statisztikai kimutatásai, melyek kellő világot vetnek a rossz lakásoknak az egészségi állapotot és halálozási arányt illető nagymérvű befolyására, közfigyelmet gerjesztettek egész Európában, s bizton állíthatom, hogy az 1878. év május 7-én kibocsátott szigorú rendőri rendelet, mely Páris városában szabályozza a bérbeadott lakhelyek minőségi és térfogati kellékeit, jeles hazánkfia munkájának figyelembe vétele mellett keletkezett.

A congressus azon véleményét nyilvánította, hogy a *lakhelyeknek szigorú ellenőrzése, s különösen a szegényebb sorsúak által használtaknak folytonos rendőri felügyelet alatt tartása a társadalomra háromolható közegészségi és erkölcsi veszélyek elkerülése tekintetéből a közigazgatás legfontosabb feladatai közé tartozik.*

S miután Körösi munkái oly gyakorlati elismerésre találtak a világ fővárosában, nem mondok le a reményről, hogy Budapest is több figyelmet fordítand a kibéreit lakhelyiségek egészségügyi feltételeire, mint ez eddig történt, s a jelenben történik.

A városi főorvosi hivatalt nem érheti e tekintetben semmi szemrehányás; meggyőződtem arról, hogy annak vezetőjében nem hiányzik sem a buzgalom sem az erély, de megtörik minden igyekezet azon félszeg helyzeten, melyben még most rendőrségünk sinlődik, s mely erélyesebb rendszabályok keresztülvitelét majdnem lehetlenné teszi.

5-dik kérdés. *Órzszerk az iparosok, gyármunkások egészségének megóvására.*

Az előkészítő bizottság, mely egyszersmind az ártalmas anyagoknak, mint: a higanynak, villónak, ólomnak, mirenynek stb. más ártatlan anyagokkal leendő felcserélése körül is javaslatot tett: Bernard, Lavergne, Burcker, Carnot, Gubler, Hillairet, Laborde és Napias urakból állott.

Előadók gyanánt: *Gubler* és *Napias* működtek.

Legelőbb is ki lett mutatva, hogy az európai törvényhozások legnagyobb része inkább arról gondoskodott, hogy a gyári üzemek a szomszédok egészségét ne veszélyeztessék, mint arról, hogy a közvetlenül kitett munkások egészsége biztosíttassék.

Minden eddig érvényben levő törvények között legtökéletesebb e tekintetben a schweizi, 1877. év martius 23-án a gyármunkákról hozott törvény, mely világosan előírja, hogy a gépeknek, csavaroknak, szíjaknak s általában minden oly műszközöknek, melyek a gyármunkás életét veszélyeztethetik, oly módon kell elhelyezve és rekeszekkel ellátva lenniök, hogy azoknak használata egyáltalában ne válhassék veszélyessé; elrendeli továbbá e törvény, hogy minden oly gyár, melyben a munkások egészsége és élete veszélyeztetve van, a hatóság által azonnal bezárathatik.

Hamis és téves nézet az, hogy helyesen alkalmazott szigorú törvények az iparnak kárára válnak; ellenkezőleg: az ipar minden tekintetben előmozdítatik az által, ha nem elsatnyúlt, nyomorék és betegségekkel küzdő, hanem egészséges és ennek folytán sorssal megelégedett munkások állanak szolgálatában: Angolhonban kezdetben panaszkodtak a szigorú rendszabályok ellen, de csakhamar belátták azoknak valódi becsét és hasznát, mert helyes közegészségi intézkedések soha sem lehetnek összeütközésben az ipar és kereskedelem érdekeivel.

Nevezetesen azon adatok, melyeket dr. Proust az ólom munkások betegüléséről közzé tett, szerinte: 1876-ban a párizsi kórházakban 634, 1877-ben pedig 630 ólombetegségben szenvedő munkás vétetett fel; ezek között: 524 mázoló, 309 írógyártó, 16 betűöntő és csak 14 betűszedő volt; az összes betegültek közül csak: 5 mázoló, 4 írógyártó és 1 festékdörzsölő halt meg; a betűszedőknek csekély betegülése főleg azon körülménynek tulaj-

donítható, hogy a nyomdahelyiségek nagy térfogata, szellőztetése, s a szedők által szem előtt tartott tisztaság és józan élet minden tekintetben megfelelnek a közegészségi követelményeknek.

Előadók azon véleményben vannak, hogy az ólom- és higanykórok ellen biztos óvszert képez a hamanyiblagnak — kalium hydrojodicum — rendszeres belső használata, melyet *Meisens* tr. fedezett fel *Brüssselben*, s melyért a párizsi akadémia által a Monthyondíjra, legközelebb pedig a belga akadémia által 10,000 franc díjra érdemesítettett.

Mi már azon általános óvszereket illeti, melyek leginkább képesek a munkások betegülését meggátolni, azok a következőkben foglalhatók össze.

1. A szellőztetés; 2. az elzáró készülékek; 3. A gőzök közönbösítése.

Stratfordban London mellett létezik egy gyufagyár, melyben naponkint hat millió gyufa gyártatik; ebben a gyufáknak a villóba mártása oly elzáró készülék alkalmazásával történik, hogy a villógőzök a szabadba nem áramolhatnak; ennek használata mellett a phosphornecrosis teljesen megszűnt, s ama készüléknek feltalálója *Higgins*, egyszerű munkás nagy érdemet szerzett magának a közegészségügy előmozdításában.

Az ártalmas gőzök közönbösítése szintén nagy befolyással van a munkások egészségének megóvására.

Mi végre az iparban használt ártalmas anyagoknak felváltását illeti olyanokkal, melyek a munkások egészségét nem veszélyeztethetik, erre nézve jelenleg kísérletek terén vagyunk.

Legelőbb is igyekeztek a higanyt, mely a kalapgyári munkásokra nézve végzetes, más anyag által pótolni: *Hillairet* tr. a higanyt szörppel — melasse — helyettesítette, mely ugyan nagyobb számú munkáskezeket igényel, de ez nem jöhet tekintetbe akkor, midőn számos ember életének megmentéséről van szó.

A higanynak az aranyozásban használata lassankint kiszorítatik a galvanicus aranyozásnak mind inkább terjedése által.

Az ólomfestékek könnyen helyettesíthetők olyanokkal, melyek mérges anyagokat nem tartalmaznak, mi annál kívánatosabb, mert az ólomtartalmú festékek nem csak a munkásoknak, de

mindenkinek egészségét veszélyeztetik; ugyan ez áll még nagyobb arányokban a rézéleget és mirennyt tartalmazó színvegyületekről is.

Egyetlen veszélyes anyag kiküszöbölése sikerült tökéletesen Svéd- és Dánországekban. ez a fehér villó (phosphor,) mely az egészen ártalmatlan és tűzveszély előidézésére is kevésbé alkalmas veres amorph-phosphorral lett a gyufagyártásban helyettesítve; az 1874. év február 14-én hozott dán törvény egyencsen megtiltja a fehér phosphor használatát.

Hogy miképen lehet és kell a gyármunkások egészségét minden, a munkából keletkező nem csak veszélyek, de kényelmetlenségek ellen is megóvni, azt a congressus számos tagjaival egyetemben volt alkalmam a hírneves *Menier* csokoládgyárában tapasztalni. E gyárnak nagyszerűségéről fogalmat alkothatunk magunknak, ha tekintetbe vesszük, hogy naponkint 30,000 kilogramm csokoládét termel és évenként 8 millió frank beviteli vámot fizet Páris városának.

A dolgozó termék tisztasága, szellőztetése és hőmérséke kifogástalan; a gépek, csavarok, hurokszíjak szilárd drótkészülékek által vannak oly módon elszigetelve, hogy sem munkás sem idegen sérülést nem szenvedhet. *Noisiel*-ben, hol e remek gyár létezik, kényelmes és egészséges lakások állanak a munkások rendelkezésére, kik általában oly egészséges és vidor külemmel bírnak, minőt csak a teljes megelégedés kíséretében láthatunk.

Menier maga betegen feküdvén, fiai fogadták a congressus tagjait a legnagyobb előzékenységgel és vendégszeretettel.

Egészségügyi törvényünk 15. §-ra tekintettel van az iparból eredő káros befolyások elhárítására, de egészben véve nem mondhatjuk, hogy maguknak a gyáraknak alakítása különös figyelemmel kísértetnék; hiányoznak legtöbb helyen azon elszigetelő készülékek, melyek a mozgásban levő gépek és szíjak által előidézhető sérülésektől megóvni képesek, a munkáslakásokra pedig mind eddig nem fektetetik annyi súly, mennyi közegészségi és közérkölcshégi szempontból kívánatos.

Reménylenünk kell, hogy gyáriparunk előhaladásával e viszonyok is kedvezően fognak változni.

1-ső kérdés. Az újszülöttek halandósága és ennek korlátozása.

Az előmunkálatokat tevő bizottság, mely az e kérdésre vonatkozó adatokat gyűjtötte, a következőkből állott: Bergeron, Bertillon, Bucquet, Lagneau, Roussel, Thulié és Vacher. Előadók gyanánt: Bergeron, Bertillon és Marjolin működtek.

Az újszülöttek s gyermekek rendkívül nagy halandósága az első életévben, valamint nálunk úgy Frankhonban is nagy mérvben felkeltette a közfigyelmet; annak okai és óvszerei gyanánt a következők állapítottak meg:

a) A departemen-okból (megyék) Párisba vándorló szoptató dajkák nagy száma; ezeknek saját gyermekeik elvesznek részint az utazás fáradságainak, részint pedig az elaltatásukra használt bódító szerek mérges hatásának következtében.

E körülményre dr. M. not, morbihanmegyei gyakorló orvos 1865. év october havában figyelmeztette a francia akademiát; ez szíves körű és beható vizsgálatokat rendelt el, melyeknek megdöbbentő eredménye gyanánt, minden kétségen felül ki lett mutatva, hogy Frankhonnak azon megyéiben, honnan a dajkák tömeges kivándorlása történik, az életüknek első évében levő csecsemőknek 90 százaléka, a Párisból táplálás végett a falukon kiadott csecsemőknek pedig 75 százaléka vesz el; a Párisban évenként született 54,000 gyermeknek rendszeren fele elhal az első életévben, egész Frankhonban pedig az ugyanazon évi halandóság: 19—22 százalék között hullámszik.

Nem nyújt ezzel szemben semmi vigaszt azon körülmény, hogy más országokban is hasonló, vagy talán még nagyobb halan-

dóság uralkodik a gyermekek között, mert mindenütt nemcsak az egyéni élet, de az állam legszentebb érdekeiben is kötelesség mindent megtenni a szerencsétlen viszonyok javítására.

Nem lehet ugyan biztosan megállapítani, hogy bölcs intézkedések folytán mennyire szállítható le a fentemlített halálozási arány, de már annyi az igen alaposan vezetett angol statisztikai adatokból kitűnik, hogy Angliában a szegény sorsuaknál észlelt első életévi halandóság úgy viszonylik a tehetős osztálybeli csecsemők halandóságához, mint 8 : 3; hasonlólt tapasztaltak Bordeaux-ban, hol a szegény sorsú gyermekek 20, a jómódúak pedig csak 7 százalék halandóságot mutatnak.

Mindezekkel Frankhonban nem sokat gondoltak; a népesség szaporodott; nem hiányoztak a földművelésben és iparban a munkás kezek s így nem volt kézzelfogható ok, melyért az állam közbe lépjen.

Az 1870. évi szerencsétlen hadjárat, Frankhon népesedésnek szembetűnő apadása gondolkodóba ejtette az államnak intéző köreit.

Első eredmény gyanánt mutatkozott a Roussel orvostudor és képviselő által a francia kamarában bemutatott törvényjavaslatnak vita nélküli elfogadása. E törvény nemcsak az idegen földre költöző dajkák csecsemőinek létezését, hanem a dajkaságba adott kisdedeket is oltalmazza; a törvényhozó orvos érdemet szerzett az emberi nem hálájára, mert tény az, hogy a törvény életbeléptetése óta csökkent az említett kisdedek halálozási iránya.

E helyen a mesterséges táplálásra vonatkozólag azon nézetet fejezte ki a congressus, *hogy az egyes esetekben nagy figyelemmel és czélszerűen kezeltétvén, megfelelhet ugyan a kívánalmaknak, de azt a francia akadémia általánosságban azért nem ajánlhatta, mert nem volt képes oly szabályzatot megállapítani, mely minden esetben czélszerűen alkalmazható lenne.*

b) A halálozási arányt növeli azon czélszerűtlen intézkedés is, mely szerint a kisdedek a városházához hurczoltatnak az anyakönyvekbe beiktatás végett, mely alkalommal az időjárás viszonyosságainak kitétetnek.

Javaslatba hozatik, *hogy a születések épen úgy mint a halálozások a helyszínen megjelenő hivatalnokok által vétessenek fel.*

9-dik kérdés. Melyek azon ragályos betegségek, melyek a betegeknek elszigetelését úgy az általános mint külön kórházakban szükségessé teszik, s miképen lehet ez elkülönítést, a kórházi szolgálat gyakorlati követelményeivel összecsopótetni.

Az erre vonatkozó munkálatnak előkészítésére kiküldött bizottságnak tagjai voltak: Fauvel, Legouest, Léon Colin, Le Roy de Méricourt, Marié-Davy, Möring, Pinard, Rochard, Tarnier, Vallin, Vidal, Viollet-le-Duc.

Előadók: *Fauvel* és *Vallin*.

A betegek elkülönítése a következő betegségek folytán válik szükségessé:

- 1-ör. Heveny kütegek: himlő, vörheny, kanyaró;
- 2-or. Roncsoló toroklob;
- 3-or. Küteges hagymáz;
- 4-er. Gyermekági láz;
- 5-ör. Hányászékelés és egyéb nagyobb járványok folytán.

Az elkülönítés: egyéni, vagy együttes, a mint vagy az egyes beteg elkülönítetik, vagy pedig több ugyanazon betegségben szenvedők csak is ily betegség gyógykezelésére szolgáló kórházakban vétetnek fel.

Az egyéni elkülönítés szigorúan keresztül vitetvén, tökéletes biztosságot nyújt a ragálynak más betegekre átvitele ellen, de oly rendkívüli gyakorlati nehézségekbe ütközik, hogy azt csak a legégetőbb szükségnek, szerencsére ritka eseteiben kell eszközölni; ezek következők:

1. Esetleg fellépő súlyos ragály, például: roncsoló toroklob felnőtten egyénnél; takonykór, ebdüh, pokolvar.
2. Két ragálynak, például a vörhenynek és roncsoló toroklobnak fellépése egy időben ugyanazon betegnél.
3. Oly gyanús és valószínűleg ragályos betegségek, melyeknek kórisméje még bizonytalan.
4. Kórházi üszök; evvérűség; sérülési orbáncz; gyermekági láz.

Ez utolsó pontban elősorolt betegségekben a szétszórási rendszer eszközli többé kevésbé az elkülönítést, a miért is a párizsi szülházakban a gyermekági láz megakadályozása végett e rendszer lett elfogadva.

Azonban az ily elkülönítésnek tökéletesnek és nem olyan-
nak kell lenni, minővel még jelenleg is számos kórházakban talál-
kozunk, melyekben a kórtermek szomszédságában levő szobácskák,
vagy ugyanazon folyosóra nyíló és a köztermek ápolói által látog-
gatott szobák képezik ezen úgynevezett elkülönített helyiségeket.

Sátrak és barakok nyáron, s a kórházak mellett épült elszigetelt pavillonok felelhetnek meg kizárólag az egyéni elkülönítés céljának s ezek nélkül jól szervezett kórház nem is képzelhető. Az együttes elkülönítésre szolgálnak:

- a) oly kórházak, melyekbe csak ugyanazon nemű ragályos betegségben szenvedők vétetnek fel;
- b) olyanok, melyekben különféle ragályos betegségek gyógykezeltetnek;
- c) teljesen elszigetelt helyiségek az általános kórházak rayonjában.

Kérdések támasztattak az iránt, vajjon számos ragályos betegeknek ugyan egy kórházban együttlétele nem növeli-e a halálozási arányt? Nincs-e a szomszédságban lakóknak nagy veszélyeztetésével egybekapcsolva? Minő befolyást gyakorol az ápoló személyzetre?

Az első kérdésre nézve a londoni külön kórházak hagymázban és hólyagos himlőben szenvedők számára egész biztossággal kimutatták, hogy az így elhelyezett betegek kedvezőbb gyógyulási arányt mutatnak, mint azok, kik hasonló betegségekkel az általános kórházakba lettek elhelyezve.

A második kérdésre nézve: ellenkező tapasztalatok hoztak fel; míg ugyanis, Londonban és Glasgowban a hagymáz- és himlőkórházakból — fever and smallpox hospital — a ragály soha sem terjedett a szomszédos lakókra, ellenben Paviában 1870- és 1871-ben a két himlőkórház közelében lakók között nagy járvány fejlődött ki.

A tények azt bizonyítják, hogy ott, hol az ily ragályos betegek befogadására szolgáló kórházak kellőleg el vannak a külvilágtól szigetelve, a szomszédság semmi veszélynek sincs kitéve.

Mi végre az ápolók biztosságát illeti, nincs bebizonyítva, hogy a külön kórházakban nagyobb számú ragályozások fordulnának elő mint az általánosakban, s ha kellőleg gond fordítatik

arra, hogy a hagymáz-, vagy himlőkórházakban oly ápolók alkalmaztassanak, kik már egyszer e ragályokban szenvedtek, továbbá, ha az ápolók túlságos és testi erejükkel meg nem férő erőltetése kerültetik, s észszerű életrendi szabályok követtetnek, a veszély reájuk nézve épen nem nagyobb a külön-, mint az általános kórházakban.

A congressus az előadók véleményéhez képest a következőkben állapotodott meg :

I. A ragályos betegségek terjedésének megállítására legcélszerűbb eszközül szolgálnak oly külön kórházak, melyekben csupán egynemű ragályban szenvedők vétetnek fel, vagy olyanok, melyeknek teljesen elszigetelt helyiségeik többféle ragályok gyógykezelésére szolgálhatnak.

II. Általános kórházhoz csatolt elszigetelt pavillon ugyan kisebb, de még elegendő biztosságot nyújt.

III. Az általános kórházak termeiben eszközölt elkülönítések csak igen kétes értékkel bírnak.

IV. Hogy azonban mind e rendszabályok célhoz vezessenek, még a következőkre kell figyelemmel lenni :

a) A betegek elszállítására szolgáló hordeszközökre ;

b) minden kórházban kellő számú megfigyelési elszigetelt helyiségek alakítására ;

c) a ragályzott anyagok tökéletes fertőtlenítésére vagy megsemmisítésére ;

d) az idegenek által célzott beteglátogatásoknak, megszüntetésére, vagy legalább nagy mérvben korlátozására ;

e) a kötelező elkülönítésnek törvény által leendő megállapítására.

Angolhonban már maga a lakosság átlátta annak jótékony-ságát, ha a ragályos betegségekben szenvedők külön kórházakban gyógykezeltetnek, s így úgy családjaik mint a szomszédságban lakók megmentetnek a ragályozás veszélyétől, nem is vonakodik ragályos betegét ily kórházokba küldeni.

A congressus teljesen helyeselte a magyar egészségügyi törvény XII. fejezetében foglalt azon intézkedést, hogy a betegek elkülönítése járvány-ragálynak uralgása idejében kényszer által is eszközölhető és elismerte, hogy e bölcs intézkedés úgy Franksonnak, mint Angliának üdvös például szolgálhat.

II.

A nemzetközi orvostörvényszéki congressus.

Üléseit f. év augusztus 12., 13. és 14. napján tartotta Párisban a tuileriák egyik termében. Tulajdonképen nem volt egyéb, mint a Párisban székelő törvényszéki orvosi társulatnak megbővített nagy gyűlése.

E társulat 1868-ban alakult, czélja: az orvostörvényszéki tudományok művelése és díjtalan közreműködés az igazság kiderítésére, valahányszor erre felhivatik az illető hatóságok által. Rendes tagjainak száma: 60, kik negyedrészből jogtudósok közül választhatók. A társulat a francia kormány által közhasznúnak — *d'utilité publique* — ismertetvén el, hivatalos működéseket is teljesíthet. Tiszteletbeli elnöke: a törvényszéki orvosok világszerte híres Nestora: *Devergie*; elnöke: *Bénier* tanár; alelnökök: *Mialhe* tanár és *Hémar* főállamügyész; vezértitkár; *Galard* a „pitié“ kórház főorvosa.

E társulatban orvosok és jogtudósok együtt működnek közre annak tanújeleül, hogy az orvostörvényszéki tanokban az orvosi és jogi ismeretek egyaránt szükségesek. Én azt hiszem, hogy ez üdvös példát nekünk is utánoznunk kellene, s egy hasonló, de saját viszonyainkhoz idomított orvostörvényszéki társulat nálunk is csakhamar közhasznúvá válnék és előmozdíthatná nemcsak a tudományt, de az egyéni érdekeket is.

E megjegyzést előrebocsátva, áttérek jelentésemnek tulajdonképeni tárgyához.

Az elnöki széket *Devergie* foglalta el; alelnökké *Vleminx* tanár, Brüsseltől és csekély személyem választattak. A megvitatás tárgyait a következők képezték:

1. Az orvostörvényszéki szakértőkről és azoknak működéséről.
2. A mellhártya alatti vérömlenyek jelentőségéről.
3. A törvényszéki orvos közbenjöttéről a fejsértések megítélése alkalmával.
4. Az érzéketlenítő szerek használatából eredő bűnös cselekmények orvostörvényszéki megítéléséről.
5. A válóperekben előforduló orvostörvényszéki kérdésekről.
6. A közveszélyes örültekről.

Az első kérdés heves vitát idézett elő a nagy gyűlés jogtudós és orvosi tagjai között.

Devergie elnöknek üdvözlő beszéde után ugyanis szabad előadást tartottam a törvényszéki orvosi működésmódjáról hazánkban, a királyi törvényszéki orvosok kötelező alkalmazásáról és a felülvizsgáló testületekről; megemlítettem egyszersmind, hogy a törvényszéki vegyész vizsgálatok eszközlésére egy országos vegyész intézet van felállítva; kifejtettem azon nálunk ismert nézeteket, hogy a törvényszéki orvosnak különös szakképzettséggel kell bírnia, s hogy intézményeink mellett épen nem kívánatos, hogy a vádlott mellé a védő ügyvéden kívül még védő szakértő orvos, vagy vegyész adassék.

A nagy gyűlés orvostagjainak intézményeink rendkívül tettek, de annál kevésbé az ügyvédeknek; utóbbiak közül többen állították, hogy a vizsgáló bíró tetszésére kell bízni a szakértők megválasztását, s hogy Frankhonban a „köztársaság törvényszéki orvosa“ ad normam kir. törvényszéki orvos semmi bizalmat nem gerjesztene; végre is sikerült még a jogtudósok többségének aggodalmait is megszüntetnem *s a congressus második napi gyűlésében elhatározatott, miszerint az általam előterjesztett orvostörvényszéki eljárás úgy a személyzet megválasztására mint az ügymenetre nézve czélszerűnek találtatván, kéressék fel az igazságügy-minister, hogy Frankhonban az általam javaslatba hozott, s nálunk legnagyobb részben gyakorlatban levő eljárást honosítsa meg; megbővítettett e határozat Darenberg tudor azon javaslatának elfogadásával, hogy törvényszéki vegyész laboratorium ne csak Párisban, hanem mindenütt állíttassék fel, hol egyetemi orvosi kar létezik.*

E határozat folytán még a múlt hónapban felkért *Devergie* tanár, hogy a francia igazságügyministerhez felterjesztendő kimerítő programot dolgozzak ki, mely felhívásnak eleget is tettem, s a kért munkát *Devergie* úrnak megküldöttem. E javaslat magában foglalja azon módosításokat, melyeket én az orvostörvényszéki ügy czélszerű rendezése körül hazánkban is szükségesnek tartok, ezek saját viszonyainkra a következők:

a) *A kir. törvényszéki orvosoknak súlyos terhekkel járó hivatali működésüknek megfelelő rendes évi fizetéssel ellátása s a törvényszéki ülnökökkel egyenlő hivatali osztályzatba helyezése.*

b) *A budapesti országos vegyész intézetnek a kellő helyiségek-*

kel és eszközökkel való ellátása és egy hasonló intézetnek a kolozsvári egyetemenél felállítására.

c) Megszüntetése azon semmivel sem indokolható méltánytalan gyakorlatnak, mely szerint a felülvizsgáló testületek az igazságszolgáltatás számára ingyen szolgáltatnak felülvéleményeket, a nélkül, hogy az egész államszerkezetben az ily ingyen működésnek hasonló példája léteznék.

d) Különös egyetemi kiképezés, s ennek megfelelőleg külön vizsga azok számára, kik kir. törvényszéki orvosok akarnak lenni.

Nem mulaszthatom el e helyen sajnálatomat kifejezni azon mostoha állapot felett, melyben országos vegyészeti intézetünk sínlődik a kellő helyiségek és eszközök hiánya miatt, s bizony hiszem, hogy jelenlegi igazságügyministerünk, kinek a tudomány terén is elfoglalt magas állására az egész nemzet büszke lehet, nem csak ezégető és az igazságszolgáltatást nagy mérvben hátráltató hiányon segíteni fog, hanem egyszersmind még egy ily intézetet fog a kolozsvári egyetemen alakítani.

A veszélyes örültek kérdésére nézve teljesen kielégítőnek találta a congressus a magyar egészségügyi törvény X. fejezetének 71—76 §§-ban foglalt intézkedéseket.

A mellhártya alatti vérömlenyek orvostörvényszéki értékére nézve azon nézetben van a congressus, hogy azok nem képesek a fuladási halált bizonyítani, s így nem tulajdonítandó azoknak nagyobb fontosság az újszülöttek halálokainak kutatása alkalmával.

A többi kérdésekre nézve határozatok nem hoztak, s azon igen érdekes tárgyalásokat, melyek azok körül forogtak, más helyen és más alkalommal fogom közzé tenni.

Végül megemlítem, hogy orvostörvényszéki működésem elismerése gyanánt a tiszteletbeli elnök *Devergie* által a francia orvostörvényszéki társulat tagjainak ezüst érmével ajándékoztattam meg.

Ez érmen e három szó látható: science, vérité, justice (tudomány, valóság, igazság). Kívánom, hogy nemzetünk tudományos haladása és közmívelődése, melyet a szóban levő congressusok oly fényesen elismertek, továbbra is oly lobogó alatt viruljon, melyen a tudomány, valóság és igazság jeligéi messze kiható fényvel tündöklenek.

